

Podještědské gymnázium, s.r.o.
Liberec, Sokolovská 328

KŘÍŽOVÉ CESTY NA LIBERECKU

(projekt)

Zpracovala: Barbora Skálová

Ročník: septima 2008/2009

Zadala: Paedr. Jaroslava Šiftová

Konzultanti: Mgr. Václav Vaněk

R.D. Pavel Mach

Pavel Kejdana

Petra Fraňová

Datum odevzdání: 30.9. 2008

OBSAH

ÚVOD.....	3
I. KŘÍŽOVÉ CESTY.....	4
I.I. VÝVOJ KŘÍŽOVÉ CESTY A JEJÍ VÝZNAM.....	4
I.II. JEDNOTLIVÁ ZASTAVENÍ KŘÍŽOVÉ CESTY.....	5
II. KŘÍŽOVÉ CESTY NA LIBERECKU.....	10
II.I. EXTERIÉROVÉ KŘÍŽOVÉ CESTY.....	10
Křížová cesta u kostela sv. Kříže.....	10
Křížová cesta u kostela Matky Boží U Obrázku.....	10
Křížová cesta Na Trništi.....	11
II.II. INTERIÉROVÉ KŘÍŽOVÉ CESTY.....	12
Křížová cesta v kostele sv. Antonína Paduánského.....	12
Křížová cesta v kostele sv. Antonína Velikého.....	12
Křížová cesta v kostele sv. Jana Křtitele.....	12
Křížová cesta v kostele sv. Bonifáce.....	13
II.III. KŘÍŽOVÉ CESTY VNĚ I UVNITŘ KOSTELA.....	13
Křížové cesty v kostele Nejsvětější trojice.....	13
ZÁVĚR.....	15
PŘEHLED POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	16
PŘÍLOHA	

ÚVOD

Kristova křížová cesta je neodmyslitelně spojena s vírou každého křesťana, je symbolem jednoho ze základních světových náboženství a nedílnou součástí křesťanské liturgie. Protože provází téměř všechny náboženské obřady, patří k základním pilířům vnitřního vybavení chrámu, poutního místa i procesní cesty.

Předložená práce sleduje výskyt křížových cest v Liberci, popisuje jejich lokalizaci, historii, umělecké ztvárnění a specifika. Současně seznamuje čtenáře se symbolikou této cesty utrpení a její úlohou v liturgii.

Práce je rozdělena na několik kapitol. První s názvem KŘÍŽOVÉ CESTY je tvořena dalšími dvěmi podkapitolami, VÝVOJ KŘÍŽOVÉ CESTY A JEJÍ VÝZNAM a JEDNOTLIVÁ ZASTAVENÍ KŘÍŽOVÉ CESTY, kde je všech čtrnáct zastavení charakterizováno a popsáno.

Následující větší kapitola se jménem KŘÍŽOVÉ CESTY NA LIBERECKU je již zcela zaměřena na exteriérové i interiérové křížové cesty v nejbližším okolí Liberce.

V příloze je mapa města, na níž jsou zachycené objekty zpracované v tomto projektu. Pro přehlednost a snadnější porozumění jsou barevně odlišné venkovní a vnitřní křížové cesty. Příloha je doplněna fotodokumentací.

Většina údajů, potřebných k sestavení práce, je získána z ústních zdrojů, dále z knih s náboženskou tematikou se zaměřením na křížové cesty a z publikací o městě Liberci. Na internetové stránce www.bohoslužby.rkc-lbc.cz jsou uvedena telefonní čísla na kontaktované farnosti spravující vybrané objekty.

Zvláštní poděkování patří Mgr. Václavu Vaňkovi, R.D. Pavlu Machovi a Pavlu Kejdanovi, kteří svými informacemi významně přispěli ke vzniku projektu a umožnili prohlídku interiérů se sledovanými křížovými cestami.

I. KRÍŽOVÉ CESTY

Křížovou cestou (lat. via dolorosa - bolestná cesta) si věřící připomínají poslední momenty života Ježíše Krista na zemi. Lidé duševně prožívají bolest, kterou trpěl Kristus na své cestě ke Golgotě. Věřící se modlí, symbolicky mu děkují za to, že podstoupil takové utrpení pro záchranu světa. Přitom si dávají předsevzetí, že se již nechtějí dopouštět žádných hříchů.¹

I.I. VÝVOJ KRÍŽOVÉ CESTY A JEJÍ VÝZNAM

Kořeny prvotního uctívání křížové cesty jsou nejasné. Některá její místa jsou známa převážně z evangelií² nebo z ústně předávané tradice. V Jeruzalémě byla už roku 1187 označena kaplemi.

Od 15. století jsou zmínky o Veronice, která podává Kristovi roušku. Toto zastavení je popsáno v apokryfech³, stejně jako IV. zastavení.⁴ Počátkem 16. století je v Jeruzalémě doloženo již sedm poutnických zastavení z finálních čtrnácti, která jsou ještě téhož století dokázána, avšak v dnešní době jsou naprosto odlišná svým umístěním, což je způsobeno četnými přestavbami města. Roku 1584 Kristian van Adrichem knihou „Jerusalem sient Christi tempore floruit“ udal směrnice pro stavbu křížových cest. Křížové cesty byly po Evropě nejvíce rozšiřovány františkány.

V konečné podobě má obvyklejší křížová cesta čtrnáct zastavení⁵, které jsou označeny prostými dřevěnými kříži (bez Kristova těla). Není to předepsáno, ale k těmto zastavením bývají často připojována výtvarná díla zobrazující danou událost.

V roce 1420 dominikán Alvarez v Cordobě postavil kaple, jako upomínku na cestu do Palestiny, v nichž sochami zobrazil Kristovo utrpení. Toto je první zmínka o křížové cestě ve výtvarném podání. V 18. století se rozšířily křížové cesty do poutních míst. Zde byly umístěny rytiny a dřevoryty.

Na rozdíl od dřívějších dob vznikaly v 19. století převážně obrazové křížové cesty, malované pro kostely.⁶

Již první křesťané si připomínali oběť a utrpení Páně, navštěvovali místa, kde se odehrál celý děj, a tím vykonávali pouť. Pout' je cestou proměnění. Absolvuje se proto, aby lidé načerpali sílu,

1 www.velkenemcice.farnost.cz

2 Jsou sepsána apoštoly Janem, Matoušem, Markem a Lukášem, tvoří součást Nového zákona.

3 Teologie užívá tohoto pojmu, když označuje text, který nepatří do biblického kánonu, avšak svou povahou náboženského spisu se kanonickému textu v některých ohledech blíží.

4 Informaci poskytl otec Antonín.

5 Některé křížové cesty začínají již Poslední večeří Páně a končí Kristovým Zmrtvýchvstání. Taková cesta má i patnáct a více zastavení. Není stanovena přesná forma, proto se mohou lišit.

6 Všechny výše uvedené konkrétní údaje viz www.encyklopedie.seznam.cz.

objevili pravdu, porozuměli a očistili se od hříchů. Toto vše je cílem věřícího na poutním místě, na místě posvátném.

Poutní charakter křížové cesty byl později zatlačen do pozadí náboženského prožitku a převládá charakter meditativní molitby, která je připomínkou Ježíšova bolestného vykoupení světa.

Obrazy křížové cesty již nenavozují poutní počátek pobožnosti. Připomínkou toho, že si každý nemohl dovolit cestu do Svaté země, jsou křížové cesty v krajině s křížem vztyčeným na viditelném pahorku.

V den Velkého pátku se na křížových cestách konají pobožnosti. Tímto dnem si věřící připomínají smrt Ježíše Krista na kříži.⁷

Ačkoli si toho nejsme někdy vědomi, mnoho z křížové cesty vstoupilo do našeho jazyka. Všichni pochopí, co chceme sdělit, řekneme-li „ona je taková Veronika“ a také, co to je, když má někdo „s nečím nebo s někým kříž“.⁸

I.II. JEDNOTLIVÁ ZASTAVENÍ KŘÍŽOVÉ CESTY

Ježíš přicestoval do Jeruzaléma za velkého ohlasu lidu, který ho vítal. Prohlašoval se za Mesiáše, kázal jim, varoval je před farizeji a jejich nečestným způsobem života. Tímto proti sobě poštlval vlivné velekněze, kteří Krista zatklí v Getsemane, kde se právě modlil, a odvedli ho před soud.

I. Ježíš je odsouzen k smrti

Ježíš byl velekněžími předveden před Piláta, který zastupoval císaře a měl nejvyšší moc. Nevyzval se však ve věcech židovské víry a nepochopil, proč velekněžím vadí, že se Kristus prohlašuje za Syna Božího. Pilát pod velkým nátlakem, ačkoli nerad, odsoudil Ježíše k smrti ukřižováním.	Evangelium podle Matouše 27, 22 - 23, 26 <i>Pilát jim řekl: „Co tedy mám udělat s Ježíšem, zvaný Mesiáš?“ Všichni volali: „Na kříž s ním.“ On však namítl: „Ale co udělal špatného?“ Oni však křičeli ještě víc: „Na kříž s ním!“ Tu jim propustil Barabáše, Ježíše dal zbičovat a vydal ho, aby byl ukřižován.</i>
--	--

II. Ježíš přijímá kříž

Poté, co byl Ježíš odsouzen, dovedli ho vojáci k těžkému kříži. Poručili mu, aby jej zvedl a nesl nejprve městem, pak za hradby až na popraviště. Takto chodívali všichni zločinci, aby je každý	Evangelium podle Matouše 27, 27 – 31 <i>Vladařovi vojáci vzali Ježíše do vládní budovy a svolali k němu celou četou.</i>
--	---

⁷ www.encyklopedie.seznam.cz

⁸ Petr Piřha: *Ave Crux, Spes Unica, Zamyšlení na křížové cestě*: str. 10 – 20.

viděl. ⁹	<p><i>Svlékli ho, přehodili mu nachově rudý plášť, upletli korunu z trní, vsadili mu ji na hlavu, do pravé ruky mu dali rákosovou hůl, klekali před ním a posmívali se mu: „Buď zdráv, židovský králi!“ Plivali na něj, brali mu hůl a bili ho po hlavě, když se mu dost naposmívali, svlékli mu plášť, oblékli mu zase jeho šaty a odvedli ho, aby ho ukřižovali.</i></p>
---------------------	--

III. Ježíš padá pod křížem poprvé

<p>Ježíš byl po dlouhém mučení natolik zesláblý, že klesl pod těžkým křížem poprvé. Avšak znovu vstal, vzal kříž na rameno a pokračoval v cestě na pahorek Golgotu.</p>	<p>Z knihy proroka Izaiáše 53, 4 – 6</p> <p><i>Byly to však naše nemoci, jež nesl, naše bolesti na sebe vzal, ale domnívali jsme se, že je raněn, ubit od Boha a pokořen. Jenže on byl proklán pro naši nevěrnost, zmučen pro naši nepravost. Trestání snášel pro náš pokoj, jeho ranami jsme uzdraveni. Všichni jsme bloudili jako ovce, každý z nás se dal svou cestou, jej však Hospodin postihl pro nepravost nás všech.</i></p>
---	--

IV. Ježíš se setkává se svou matkou

<p>Ježíšova matka Panna Marie se na krátkou chvíli setkala se svým milovaným synem. Vojáci ji ale odehnali a Kristovi nařídili, aby pokračoval dál.</p>	<p>Evangelium podle Matouše 2, 34 – 35, 51</p> <p><i>Simeon¹⁰ jím požehnal a matce Marii prohlásil: „On je ustanoven k pádu a k povstání mnohých v Izraeli a jako znamení, kterému se bude odporovat - i Tvou vlastní duši pronikne meč, aby vyšlo najevo smýšlení mnoha srdcí.“ Potom se s nimi vydal na zpáteční cestu, šel do Nazaretu a poslouchal je. Maria to všechno uchovávala ve svém srdci.</i></p>
---	--

V. Šimon Cyrénský pomáhá Ježíši nést kříž

<p>Vojáci, kteří vedli Krista, viděli, že kříž už nese velmi ztěžka a jde příliš pomalu. Zastavili tedy Šimona z Cyrény a nutili ho, aby Ježíši pomohl. Šimon se nejprve bránil, ale při pohledu</p>	<p>Evangelium podle Lukáše 23, 26 – 27</p> <p><i>Když ho odváděli, zadrželi jistého Šimona z Cyrény,</i></p>
--	--

⁹ Smrt ukřižováním byla v té době běžným trestem, v Jeruzalémě se popravovalo na pahorku Golgotě.

¹⁰ Malý Ježíš byl přinesen do Jeruzaléma, kde žil Simeon, spravedlivý a zbožný člověk, kterému bylo Duchem svatým předpověděno, že nezemře, dokud nespátí Hospodinova Mesiáše.

na zmučeného Ježíše vzal kříž a šel s ním.	<i>který právě přicházel z pole, a vložili na něj kříž, aby ho nesl za Ježíšem. Za ním šel velký zástup lidu, ženy, které nad ním nařikaly a plakaly.</i>
--	---

VI. Veronika podává Pánu Ježíši roušku

Neznámá žena, která vystoupila z přihlížejícího davu, osušila Kristovi obličej bílým šátkem. Jeho tvář se otiskla do šátku. Z tohoto momentu vzniklo jméno Veronika (z lat. vera icona – pravdivý obraz).	Z knihy proroka Izaiáše 52, 2 – 3 <i>Setřes prach a povstaň, usídli se v Jeruzaléme, rozraz pouta na své šíji, zajatá dcero Sionská. Toto praví Hospodin: „Byli jste prodáni zadarmo, bez peněz budete vykoupeni.“</i>
---	---

VII. Ježíš padá pod křížem po druhé

Vyčerpanost měla své důsledky. Je také velice pravděpodobné, že někdo z okolního davu naschvál podrazil Kristovi nohu nebo byl zasažen předmětem po něm hozeným.	Z knihy Pláč 3, 1– 2, 9, 16 <i>Já jsem muž, jenž zkusil ponížení pod holi jeho prchlivosti. Hnal mě a odvedl do temnoty beze světla. Zazdil mé cesty kvádry, mé stezky rozvrátil. Nechává mě o štěrk si drtit zuby, přitiskl mě do popela.</i>
--	---

VIII. Jeruzalémské ženy pláčící nad Ježíšem

Ježíš se potkal s plačkami, ženami, které za nutný plat chodily na pohřby a tam hlasitě nařikaly. Neví se, kým byly najaty a nebo jestli je někdo navedl, aby plakaly nad Kristem.	Evangelium podle Lukáše 23, 27 – 31 <i>Za ním šel velký zástup lidu, ženy nad ním nařikaly a plakaly. Ježíš se k nim obrátil a řekl: „Jeruzalémské dcery, neplačte nade mnou! Spíše nad sebou plačte a nad svými dětmi, přijdou totiž dny, kdy se bude říkat: ,Blahoslavené neplodné životy, které nerodily a prsy, které nekojily!' Tehdy lidé začnou říkat horám: ,Padněte na nás.' a pahorkům: ‚Přikryjte nás!' Neboť, když se toto děje se zeleným stromem, co se teprve stane se suchým!“</i>
--	---

IX. Ježíš padá po třetí

<p>Kristus opět upadl a zdálo se, že již nemá vůbec sil. Po tomto pádu zůstal ležet. Vojáci už na něj ani nekřičeli. Ježíš se však po chvíli sám začal zvedat a pokračoval ve své cestě.</p>	<p>Z knihy Pláč 3, 27 – 32</p> <p><i>Dobré je muži, jestliže nosil jho už ve svém mládí, Ať usedne osamocen a ztichne, když je na něho vložil. Ať položí do prachu svá ústa, snad ještě naděje zbývá. Ať nastaví ruce tomu, kdo ho bije a potupou se sytí. Neboť panovník navěky nezavrhne. Zarmoutí-li, slituje se pro své velké milosrdenství.</i></p>
--	--

X. Ježíš je svlečen ze šatů

<p>Poté, co dorazili na místo, složil Kristus kříž na zem. Vojáci z něho začali trhat šaty a úplně ho vysvlékli. Pak mu dali roušku kolem boků.</p>	<p>Evangelium podle Matouše 27, 33 – 36</p> <p><i>Když došli na místo zvané Golgota, což znamená ‚Lebka‘, dali mu pít víno smíchané se žlučí. Okusil, ale pít nechtěl. Přibili ho na kříž a rozdělili si jeho šaty losováním. Potom si tam sedli a hlídali ho.</i></p>
---	--

XI. Ježíš je přibit na kříž

<p>Vojáci Krista povalili na zem a přibili ho ke kříži, nad kterým byl nápis: „Toto je král Židů.“ Ruce mu dvěma hřebíky prorazili v zápěstí a nohy přibili jedním velkým hřebem. Pod patami měl malý výstupek, aby váha těla nebyla zcela zavěšena na rukách. Nebylo však možné na něm stát.</p>	<p>Evangelium podle Matouše 27, 38 – 41</p> <p><i>Zároveň s ním byli ukřižováni dva zločinci, jeden po pravici, druhý po levici. Ti, kdo přecházeli okolo, postupně proti němu mluvili. Potřásali hlavou a říkali: „Chceš zbořit chrám a ve třech dnech ho zase vystavět. Zachraň sám sebe! Jsi-li Syn Boží, sestup z kříže!“ Stejně tak se mu posmívali i velekněží s učiteli zákona a staršími.</i></p>
---	---

XII. Ježíš na kříži umírá

<p>Kolem třetí hodiny odpoledne Ježíš na kříži zemřel. Smrt přišla asi po třech hodinách. Někdy odsouzenci takto spoutáni umírali řadu dní. Příčinou smrti bylo často udušení, kdy podlitiny na zádech způsobené mučením a bitím, znemožnily dýchání.</p>	<p>Evangelium podle Matouše 27, 45 – 47, 50</p> <p><i>Od dvanácti hodin nastala tma po celém kraji až do tří odpoledne. Kolem tří hodin zvolal Ježíš mocným hlasem: „Eli, Eli, lema sabachtani?“ To znamená: „Bože můj, Bože můj, proč jsi mě opustil?“</i></p>
---	---

	<p><i>když to uslyšeli někteří z těch, kteří tam stáli, říkali: „On volá Eliáše!“ Ježíš však vykřikl mocným hlasem a skonal.</i></p>
--	--

XIII. Ježíš je snímán z kříže a na klín své matky položen

<p>Ježíšova matka sedící pod křížem objímala na svém klíně mrtvé tělo syna a oplakávala ho.</p>	<p>Evangelium podle Matouše 27, 54 – 55</p> <p><i>Když setník a jeho lidé, kteří měli u Ježíše stráž, viděli to zemětřesení a všechno, co se dělo, hrozně se polekali a říkali: „To byl opravdu Syn Boží!“ Z povzdálí tam přihlíželo mnoho žen: Ty, které následovaly Ježíše už z Galileje a sloužily mu.</i></p>
---	---

XIV. Ježíš je uložen do hrobu

<p>Vlivný židovský občan, člen velerady Josef z Arimatie, požádal Piláta o Kristovo tělo a chtěl je s úctou pohřbít. Josef byl tajný Kristův učedník.</p> <p>Nejvěrnější přátelé umyli Ježíšovo tělo a připravili ho k pohřbu podle tehdejších zvyků. Jelikož se blížila sobota - Židé v sobotu nesmějí pracovat - uložili Kristovo tělo do blízkého hrobu a ke vchodu přivalili velký kámen.¹¹</p>	<p>Evangelium podle Matouše 27, 57 – 60</p> <p><i>Když nastal večer, přišel bohatý člověk pocházející z Arimatie, jmenoval se Josef. I on byl Ježíšovým učedníkem. Došel k Pilátovi a žádal ho o Ježíšovo tělo. Pilát poručil, aby mu ho vydali. Josef vzal tělo, zavinul ho do čistého lněného plátna a uložil do své hrobky, kterou si dal vytesat ve skále. Před vchod do hrobky přivalil velký kámen a odešel.</i></p>
--	--

¹¹ Podklady k vytvoření textu z knih Karmelitánského nakladatelství: *Křížová cesta a Petra Piťhy: Ave Crux, Spes Unica, Zamyšlení na křížové cestě.*

II. KŘÍŽOVÉ CESTY NA LIBERECKU

II.1. EXTERIÉROVÉ KŘÍŽOVÉ CESTY

V této kapitole jsou popsány tři exteriérové křížové cesty. Venkovní cesty utrpení mají poutní charakter, jenž je symbolem cesty do Svaté země a vystoupení na pahorek Golgotu.

Kostely sv. Kříže a Matky Boží U Obrázku jsou filiálními¹², což znamená, že nemají vnitřní křížové cesty, které jsou spolu s křtitelnicí výsadou farních kostelů.¹³

Křížová cesta u kostela sv. Kříže

Tato ukázková barokní stavba se nachází v centru města na Malém náměstí. Původně zde byl gotický kostelík stojící na morovém hřbitově.¹⁴

Venkovní křížová cesta, dříve se nacházející na Keilově vrchu¹⁵, byla roku 1760 postavena na třech stranách kostela a od morového hřbitova oddělena zdí. Původní obrazy malované na dřevě se při úpravě okolí v roce 1854 - 55 nahradily na plechu malovanými obrazy podle návrhu známého chrastavského umělce Führicha. Jelikož se během let značně poškodily, nechal je arciděkan Anton Hofman roku 1887 sundat a nahradit měděnými obrazy, jež poskytla firma Zambach und Müller ve Vídni a které byly instalovány do čtrnácti kaplí postavených z pískovce. Dnešní křížová cesta byla vysvěcena 28. září 1888. Restaurátor Petr Hartig z Liberce uvedl v roce 1982 poškozené a skoro barvy zbavené obrazy do původního stavu.¹⁶

Křížová cesta u kostela Matky Boží U Obrázku

Novodobý secesní rotundový kostelík postavený roku 1907 zdobí úpatí Jizerských hor a nachází se v Ruprechticích. Dříve zde stála studánka, jejíž vodě se připisovaly léčivé účinky. V roce 1807 se díky ní uzdravil těžce nemocný místní sedlák Georg Weber, který poté nechal vedle studánky postavit velký kříž ve formě kalvárie s postavami Krista, Panny Marie a sv. Jana Nepomuckého. V roce 1862 byl kříž i obě sochy renovovány libereckým malířem Adolfem Burianem.

Ještě téhož století nechal Georg Weber zhotovit kamennou křížovou cestu, již lemovala kaštanová alej. U Obrázku byly zasazeny lípy, aby poskytovaly poutníkům stín.

12 Kostel vedlejší či poboční. Závisí na kostele farním, zvaným kostelem hlavním nebo mateřským.

13 Informaci poskytl R.D. Pavel Mach.

14 www.infolbc.cz

15 Informaci poskytl R.D. Pavel Mach.

16 www.krizovy.rkc-lbc.cz; viz příloha, Fotodokumentace, obrázky č. 1 – 5.

V dnešní době má cesta klasických čtrnáct zastavení, avšak dříve tomu tak nebyvalo, jelikož jich měla více. Každé zastavení se skládá ze tří kamenných bloků, dva slouží jako podstavce a jeden jako stříška, na ní je vyobrazeno konkrétní zastavení. Cesta byla několikrát rozvalena a opět sestavena. Většina původních kamenů se našla, ale některé musely být nahrazeny betonovými kvádry. V srpnu roku 1998 bylo zrekonstruováno dvanáct zastavení křížové cesty. V dubnu 2000 Petr Hartig dokončil cestu zhotovením třináctého a čtrnáctého zastavení. Autorem obrazů v romantickém stylu byl malíř Flosman.¹⁷ Pro stejný účel vytvořil výtvarník Daniel Ladman malovanou křížovou cestu na plechu, toto dílo však nebylo přijato veřejností, protože se jednalo o karikaturistické zpracování.¹⁸

Křížová cesta Na Trništi

Křížová cesta se nachází v Janově nad Nisou a postavena byla v roce 1878 Josefem Klamtem. Sloupy jsou podél lesní cesty vedoucí do Liberce. Na nich umístěné původní obrazy byly v lidovém stylu namalovány na plechu. Studánka, ve které je údajně léčivá voda, je v dnešní době vyzděná a opatřena železným zábradlím. Místo se postupem času vylepšovalo a přibývaly výklenky pro sochy a sloupy se skříňkami pro obrázky.

Naproti dvanáctému zastavení křížové cesty stál a dodnes stojí pískovcový pomník, jenž má výklenek pro sošku. Nad ním je pozůstatek skleněného medailonku Panny Marie.

Pod výklenkem je psáno:

*Wen schwere Leiden Dich betrüben
Wenn dornenvoll Deim Pilgerlauf
Wenn nirgends Hilfe zu erblicken
Dann blick, o Christ, zur Himmelskönigin auf..
Gewidmet von der Familie Preussler
aus Friedrichswald am 1.9. 1901*

*Když těžké trápení tě zkuší,
když trnitá cesta tvá je,
když nikde pomoci ti není,
tu vzhlédni k nebes královně..
Věnováno rodinou Preusslerovou
z Bedřichova 1.9. 1901
(volný překlad)*

Výklenek je pravděpodobně z roku 1921. Letopočet je vytesán na třetím a zároveň nejvyšším schodě. Uvnitř výklenku stála polychromovaná socha Panny Marie. Litinový kříž s ukřižovaným Ježíšem a nápisem „Dokonáno jest“ se nachází nad výklenkem. Kříž je umístěn u skály, k níž jsou upevněni dva andělé namalovaní na plechu. Vpravo od výklenku byla na kůlu upevněna skříňka s obrázkem Ježíška a Panny Marie. Na podzim roku 1996 se na původní sloupy křížové cesty dosadily keramické reliéfy autora Reinholda Hüttmanna.¹⁹

17 www.obrazek.rkc-lbc.cz

18 Podklady k vytvoření textu poskytl otec Antonín; viz příloha, Fotodokumentace, obrázky č. 6 – 12.

19 www.sweb.cz; viz příloha, Fotodokumentace, obrázky č. 13 – 16.

II.II. INTERIÉROVÉ KŘÍŽOVÉ CESTY

Křížová cesta v kostele sv. Antonína Paduánského

Novogotický jednolodní kostel se nachází v Ruprechticích a dnes je pod správou františkánů.

V roce 1957 byl kostel uzavřen a stal se z něj archiv, původní vnitřní křížová cesta byla zničena. Po znovuotevření a vysvěcení byl zbourán starý oltář a z původního interiérového vybavení se zachovala jen křtitelnice, která je v kostele dodnes. Nová křížová cesta byla dočasně zapůjčena od Ing. Miroslava Syrovátka, který se nechal inspirovat slavným umělcem Vladimírem Komárkem. Cesta byla symbolická a malovaná.

Dnešní křížová cesta je umístěna ve dvou protilehlých apsidách a její autorkou je Dr. Bedřiška Znojemská. Olejová malba není malovaná na plátně, nýbrž na speciální hmotě, dovezené z Itálie. Symbolické zpracování je čitelné, příkladem je V. zastavení, kdy Šimon Cyrénský podpírá Kristův kříž pouze jedním prstem.²⁰

Křížová cesta v kostele sv. Antonína Velikého

Kostel je umístěn na dnešním Sokolovském náměstí. Dřevěný kostelík byl v 16. století přestavěn na zděný a stal se první zděnou stavbou města. Vnitřek pseudogotického kostela příliš neoplývá uměleckým bohatstvím a je zdoben ve střídavě protestantském duchu.²¹

Vnitřní křížová cesta z 19. století má klasických čtrnáct zastavení. Jedná se o vídeňskou sériovou práci. Autora je těžké dohledat, ale s největší pravděpodobností je jím firma Rytter, která vytvořila i oltář. Olejomalby jsou zasazeny v rámech z dubového dřeva.²²

Křížová cesta v kostele sv. Jana Křtitele

Roku 1657 byl dřívější dřevěný kostel nahrazen dnešním barokním a zděným kostelem stojícím nedaleko Poštovního náměstí v Rochlici.²³

Křížová cesta na vnitřních zdech kostela má čtrnáct zastavení. Keramické malované reliéfy jsou osazené dřevěným nalakovaným rámem. Dne 3.7. 1995 byly ukradeny obrazy VII., VIII., XII. a XIV. zastavení. Vzápětí se tyto čtyři kusy nahradily dnešními reliéfy z plastické sádry, které jsou

20 Podklady k vytvoření textu poskytl otec Antonín; viz příloha, Fotodokumentace, obrázky č. 17 – 21.

21 HORÁKOVÁ L., *Ze starého Liberce*: str. 22; viz příloha, Fotodokumentace, obrázek č. 22.

22 Podklady k vytvoření textu poskytl R.D. Pavel Mach.

23 www.infolbc.cz

znatelně odlišné od původních.²⁴

Křížová cesta v kostele sv. Bonifáce

Právě tento kostel je nejmladším v Liberci a nachází se v Dolním Hanychově. Stavba má jednoduchý obdélníkový půdorys a interiér kostela je prostě zařízený.²⁵

Čtrnáct zastavení křížové cesty není číslováno. Na vrcholku detailně malovaných obrazů, vsazených do rámu ze dřeva, je umístěn malý kříž. Na první pohled je zřejmé, že se nejedná o výjimečné umělecké dílo, ale i přesto plní svůj náboženský účel.

II.III. KŘÍŽOVÉ CESTY VNĚ I UVNITŘ KOSTELA

V Liberci existuje jen jedna křížová cesta tohoto druhu. Další neblíží je v barokním kostele sv. Kateřiny Alexandrijské ve Stráži nad Nisou.

Křížové cesty v kostele Nejsvětější trojice

Jednolodní barokní římskokatolický kostel ve Vratislavicích nad Nisou byl postaven v 18. století na místě dřevěného kostelíka.²⁶

Venkovní křížová cesta se čtrnácti zastaveními byla zřízena okolo vnější kostelní zdi. První až sedmé zastavení jsou stále zachovaná, ale ostatní již zničena. Snímek z roku 1971 ukazuje IX. zastavení za rozbitým reliéfem, kde se objevuje plechová tabule s údaji o křížové cestě.²⁷

Původní text, psaný v němčině, zněl:

Tato křížová cesta realizovaná od Mayerschen Kunstantalt (Mayerský dům umění) v Mnichově byla umístěna v roce 1910 na farářském kostele namísto v roce 1779 vybudované a v letech 1830 a 1859 renovované zcela poškozené staré křížové cesty, která byla namalována na plechu. Vysvěcení se konalo 26. června 1910. Duchovní byl tehdy děkan²⁸ P. Ignaz Heyne, kaplani²⁹ byli P. Johann Wartha a P. Wilhelm Haumann, katecheta³⁰ byl P. Karl Sommer.

24 Podklady k vytvoření textu získané v římskokatolické farnosti, děkanství Liberec – Rochlice; viz příloha, Fotodokumentace, obrázky č. 23, 24.

25 TECHNIK S., RUDA V., *LIBEREC Minulosti a současnosti*: str. 105; viz příloha, Fotodokumentace, obrázek č. 25.

26 JELÍNEK F., *OBRÁZKOVÁ KRONIKA, Vratislavice nad Nisou dříve a dnes*: str. 59.

27 Viz příloha, Fotodokumentace, obrázky č. 26 – 31.

28 Děkan byl původně církevní hodnostář v kapitule jako poradce biskupa, představený několika katolických farností (venkovský děkan), v novější době je to český titul duchovního významného kostela.

29 Kaplan je v římsko-katolické církvi kněz určený za pomocníka faráře v duchovní správě.

30 Katecheta je učitel náboženství nebo ten, kdo připravuje a vede křesťanské vyučování (katecheze) pro děti a

V dolní části tabule se mimo jiné nacházel následující text:

Zakladatelem původní křížové cesty byl Josef Bergmann odsud z Vratislavic - dříve Maffersdorf, který ji založil léta páně 19. září 1779 a zároveň byla cesta hned vysvěcena. Namaloval ji Johannes Christof Carolus Hauser Mahler v Kunnersdorfu – dnes lázně Kunratice. Renovovat ji nechal Philipp Kretschmer z Maffersdorfu v roce 1830 atd.³¹

Dle tvaru a stavu plechu se dá usoudit, že byl nejprve napsán spodní text (možná od Ludwiga Hawella) a později horní text.³²

Vnitřní křížová cesta má všech čtrnáct zastavení a patnáctým je moderně zařízená kaple Vzkříšení, která se nachází naproti kostelu. Obrazy byly ukradeny, ale opět nalezeny, bohužel však v zoufalém stavu. Po úspěšné restauraci se znovu navrátily do kostela. Obrazy křížové cesty jsou malované, velice detailní a zasazené do dřevěného rámu, na jehož vrcholku je nakreslené číslo zastavení.³³

dospělé.

31 Překladatelkou německého textu je Petra Fraňová.

32 www.maffersdorf.de

33 Informace poskytl Mgr. Václav Vaněk; viz příloha, Fotodokumentace, obrázky č. 32 – 34.

ZÁVĚR

Křížové cesty tvoří nedílnou součást každého libereckého katolického kostela. Vzhledem k tomu, že většina z nich prošla v 19. či 20. století rekonstrukcí nebo byla teprve postavena, nemají zde umístěné interiérové závěsné křížové cesty velkou uměleckou hodnotu. Vyráběly se většinou sériově, proto jsou si mnohdy velmi podobné jak obsahovým, tak technickým zpracováním, to dokládají například díla v kostelích ve Vratislavicích a Rochlici. Málokdy se dá zjistit, kdo byl autorem takovéto cesty utrpení, obtížně se vyhledávají i údaje o jejím stáří a instalaci, ev. o pořizovací ceně.

V Liberci ale můžeme nalézt i křížové cesty, které jsou unikátní svou formou nebo stářím. Cenné jsou především exteriérové typy, unikátní je Ladmanova karikaturní cesta nebo moderní dílo B. Znojemské. Významné místo zaujímá také cesta Na Trništi vedoucí z Janova nad Nisou do Liberce. Je nejen dokladem lidové tvořivosti, ale zároveň tvoří nejdelší libereckou křížovou cestu.

Vzhledem k předepsanému rozsahu nemohla předložená práce zachytit všechny liberecké křížové cesty, které by si jistě zasloužily pozornost. Bylo by zajímavé sledovat i osudy dalších cest na Liberecku, zaměřit se na výjimečnost křížové cesty v Jablonném v Podještědí nebo v Kryštofově Údolí, zjistit, zda i v současnosti vznikají nová díla s touto tematikou, zda jsou již pečlivěji evidována a katalogizována.

PŘEHLED POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literatura

BIBLE SVATÁ ANEB VŠECKA SVATÁ PÍSMATA STARÉHO I NOVÉHO ZÁKONA. Podle posledního vydání Kralického z roku 1613.

HORÁKOVÁ L., *Ze starého Liberce*. Liberec: Městský národní výbor 1970.

JELÍNEK F., *OBRÁZKOVÁ KRONIKA, Vratislavice nad Nisou dříve a dnes*. Liberec: Petr Polda 2006.

Karmelitánské nakladatelství, *Křížová cesta*. Kostelní Vydří 1997.

PIŤHA P., *Ave Crux, Spes Unica, Zamyšlení na křížové cestě*. České Budějovice: nakladatelství STUDIO GABRETA spol. s r.o. 2002.

TECHNIK S., RUDA V., *LIBEREC minulosti a současnosti*. Ústí nad Labem: Severočeské nakladatelství 1980.

Internetové stránky

www.bohosluzby.cz

www.encyklopedie.seznam.cz

www.infolbc.cz

www.krizovy.rkc-lbc.cz

www.maffersdorf.de

www.obrazek.rkc-lbc.cz

www.sweb.cz

www.velkenemcice.farnost.cz

Ústní zdroje

Mgr. Václav Vaněk - trvalý Jáhen v kostele Nejsvětější trojice ve Vratislavicích nad Nisou

R.D. Pavel Mach - páter římskokatolické církve v Liberci

Pavel Kejdana (duchovním jménem Antonín) - administrátor kostela sv. Antonína Paduánského v Ruprechticích